

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION UNDER MARTIAL LAW

У статті висвітлено актуальні особливості викладання іноземних мов у медичних закладах вищої освіти України в умовах воєнного стану, що став безпрецедентним викликом для всієї освітньої системи країни. Зазначено, що війна суттєво трансформувала освітній процес, змінивши не лише його формат, а й ціннісні орієнтири, пріоритети та психолого-педагогічні підходи. Під впливом постійної небезпеки, нестабільності та емоційного навантаження як на студентів, так і на викладачів, навчання набуло нових смислів. Проаналізовано необхідність адаптації традиційних методів і форм навчання до реалій дистанційної або змішаної освіти, із врахуванням психологічного та емоційного стану здобувачів вищої освіти, рівня їхньої цифрової компетентності та мотивації до навчання в умовах війни.

Особливу увагу приділено створенню безпечного, комфортного, підтримувального та мотивувального навчального середовища, що сприяє ефективному засвоєнню іноземної мови як важливого інструменту професійної підготовки майбутніх медичних працівників. У роботі акцентовано на перевагах використання інтерактивних методів навчання, зокрема рольових ігор, симуляцій професійних ситуацій, кейс-методу, навчання у співпраці, міждисциплінарних завдань, які дозволяють поєднати мовну підготовку з фаховими дисциплінами. Визначено важливість широкого застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, освітніх платформ, віртуальних середовищ, електронних ресурсів, мобільних додатків, що підвищують рівень залученості студентів і сприяють індивідуалізації освітнього процесу.

Підкреслено доцільність інтеграції військової та соціально важливої тематики в освітній контекст, зокрема тем безпеки, медичної допомоги під час бойових дій, етичної поведінки в екстремальних ситуаціях. Такий підхід сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвитку емпатії, стресостійкості та критичного мислення. Обґрунтовано важливість цілеспрямованого розвитку комунікативної компетентності студентів-медиків, зокрема таких її складників, як вміння слухати, підтримувати діалог, співпереживати, працювати в команді та приймати рішення в умовах невизначеності. Автори наголошують, що в умовах війни роль викладача істотно зросла: він має бути не лише фахівцем із викладання, а й наставником, модератором, психологом, готовим до постійного оновлення методик, індивідуального підходу до студентів, прояву педагогічної гнучкості й креативності. Активне впровадження цифрових рішень, а також розвиток навичок автономного навчання серед студентів є ключовими чинниками забезпечення якості мовної освіти.

У підсумку стверджується, що навіть попри надзвичайно складні обставини, пов'язані з воєнним станом, освітній процес у медичних ЗВО може залишатися ефективним, цілеспрямованим, адаптивним та гуманістично орієнтованим. Основна мета такого навчання полягає у формуванні конкурентоспроможного фахівця-медика, здатного до міжкультурної комунікації, професійного зростання й міжнародної взаємодії завдяки володінню іноземною мовою як ключовою компетентністю сучасного спеціаліста у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: медичні заклади вищої освіти, викладання іноземних мов, воєнний стан, комунікативна компетентність, адаптація освітнього процесу.

The article highlights the current features of foreign language teaching in Ukrainian medical institutions of higher education under martial law, which has posed an unprecedented challenge to the country's entire educational system. It is emphasized that the war has significantly transformed the educational process, affecting not only its format but also its value orientations, priorities, and psycho-pedagogical approaches. In the context of constant danger, instability, and emotional strain on both students and educators, studying has acquired new meanings. The necessity to adapt traditional teaching methods and formats to the realities of distance and blended learning is analyzed, with consideration given to students' psychological and emotional state, their level of digital competence, and motivation to learn under war conditions.

Particular attention is paid to creating a safe, supportive, comfortable, and motivating learning environment that promotes effective acquisition of a foreign language as an essential tool in the professional training of future medical professionals. The study emphasizes the advantages of interactive teaching methods such as role-plays, professional situation simulations, case studies, collaborative learning, and interdisciplinary tasks, which allow for the integration of foreign language instruction with professional disciplines. The importance of extensively applying modern information and communication technologies, educational platforms, virtual environments, digital resources, and mobile applications is outlined, as these enhance student engagement and support individualized learning paths.

The article stresses the relevance of integrating military and socially significant topics into the educational context, including those related to safety, providing medical assistance in combat zones, and ethical behavior in extreme situations. Such an approach contributes to the development of civic responsibility, empathy, stress resilience, and critical thinking. The importance of developing communicative competence among medical students is substantiated – particularly the ability to listen actively, engage in dialogue, show empathy, collaborate in teams, and make decisions under uncertainty.

The authors emphasize that, under wartime conditions, the teacher's role has expanded considerably. Educators must serve not only as subject matter experts but also as mentors, facilitators, and informal psychological support figures, demonstrating pedagogical flexibility, creativity, and a readiness to revise and renew teaching methods according to students' individual needs. The integration of digital solutions and the promotion of autonomous learning skills among students are identified as key factors in ensuring the quality of foreign language education.

In conclusion, the authors assert that despite the extremely difficult circumstances caused by the war, the educational process in Ukrainian medical institutions can remain effective, goal-oriented, adaptable, and humanistically driven. The ultimate aim is to prepare a competitive medical professional who is capable of intercultural communication, professional development, and international collaboration – made possible through mastery of a foreign language as a core competency in modern global healthcare practice.

Key words: higher medical education institutions, teaching of a foreign language, martial law, communicative competence, educational process adaptation.

УДК [378.147]:811(477):355.48
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.1.21>

Дудікова Л.В.,
докт. пед. наук,
професор кафедри іноземних мов
Вінницького національного медичного
університету імені М.І. Пирогова

Кондратюк А.Л.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Вінницького національного медичного
університету імені М.І. Пирогова

Повномасштабна війна, яка вже понад три роки триває на території України, вплинула на всі сфери життя, зокрема й на здобуття освіти всіх рівнів у відповідних освітніх закладах. Сотні тисяч здобувачів середньої, фахової передвищої та вищої освіти опинились під ворожою окупацією чи були вимушені виїхати зі своїх домівок. Сьогодні українські заклади освіти докладають великих зусиль, щоб надати доступ до якісної освіти як школярам, так і здобувачам вищої освіти, не є винятком і медичні заклади вищої освіти.

В умовах глобалізації й інтеграції, численних викликів, зокрема в умовах воєнного стану, важливість висококваліфікованих медичних фахівців, здатних ефективно взаємодіяти в міжнародному середовищі, набуває особливого значення. Іноземні мови є необхідним інструментом для забезпечення належної взаємодії між медичними працівниками різних країн, зокрема у випадках отримання гуманітарної допомоги, спільної роботи з міжнародними медичними організаціями або взаємодії з іноземними пацієнтами. Актуальність дослідження визначається необхідністю адаптації освітнього процесу у медичних закладах вищої освіти до умов воєнного стану, коли навчання повинно бути максимально ефективним та практично орієнтованим. У таких умовах особливо важливо забезпечити не тільки знання медичної термінології, але й розвиток комунікативних навичок, здатність здобувачів освіти до швидкої адаптації в екстремальних ситуаціях.

Слід зазначити, що сучасні українські науковці звертають особливу увагу на дослідження особливостей організації освітнього процесу в закладах освіти різного рівня в умовах воєнного стану. До прикладу, такі дослідники, як Г. Волкова [1], І. Грищенко [4], Ю. Козаченко [5] та ін. займаються розглядом проблем функціонування національної системи вищої освіти в Україні в умовах повномасштабної війни та визначають низку важливих викликів перед системою вищої освіти у цих складних умовах. Однак, попри наявність значної кількості праць, присвячених проблемам навчання та викладання в умовах воєнного стану, питання специфіки викладання іноземних мов у медичних закладах вищої освіти в умовах воєнного стану залишається малодослідженим, що й зумовлює необхідність його детального розгляду.

В умовах воєнного стану викладання іноземної мови у медичних закладах освіти стає особливо важливим завданням підготовки майбутніх медиків. Ефективне розв'язання зазначеного завдання передбачає адаптацію викладачів та здобувачів освіти до нових умов викладання і навчання, забезпечення комфортних умов для всіх учасників освітнього процесу, використання сучасних методів, форм та технологій роботи на заняттях тощо.

Перш за все викладачам іноземних мов у медичних закладах освіти рекомендовано не

тільки виконувати навчальну програму з іноземної мови, але й забезпечувати психологічний комфорт здобувачів освіти, оскільки в умовах воєнного стану особливо важливо забезпечити їхні права та надати їм можливості продовжувати навчання [7]. На заняттях слід створювати сприятливу, дружню та невимушену атмосферу, яка мотивуватиме студентів до активної діяльності, дозволить хоча б на короткий час абстрагуватися від зовнішніх проблем та зануритись у цікавий процес вивчення іноземної мови.

У складних умовах повномасштабної війни викладачі та здобувачі освіти повинні бути завжди готові до можливої зміни формату навчання з очного на дистанційне або змішане та навпаки. Безсумнівно, освіта вже має певний досвід дистанційного й змішаного навчання ще з часів локдаунів, спричинених пандемією, а тому учасники освітнього процесу знають, як використовувати можливості сучасних технологій для виконання навчальних програм. Задля реалізації дистанційного й змішаного навчання в розпорядженні викладачів іноземної мови є платформи з відеоуроками, конспектами й тестами з тем, які вивчаються здобувачами освіти. Однак викладач необхідно пам'ятати, що пріоритетним повинно бути усне спілкування викладача та здобувача освіти в інтерактивному форматі, а читання та переклад різних текстів і письмові вправи мають виконуватися здобувачами освіти як самостійна навчальна робота. Окрім того, структура навчальної діяльності повинна залежати від психічних особливостей здобувачів та їхньої готовності до навчання, а тому завдання викладачів у цьому контексті – знаходити індивідуальні підходи до різних категорій здобувачів освіти [2, с. 74].

Сьогодні здобувачі освіти є свідками подій, які не можна ігнорувати або приховувати. У зв'язку з цим, на заняттях з майбутніми медиками доцільно включати військову тематику задля формування та розвитку у них громадянської компетентності. Для цього викладачам слід підготувати власний дидактичний матеріал, адаптувати його до реалій життя у нашій країні, познайомити здобувачів із новою лексику. На додаток, необхідно обговорювати військову тематику, оскільки здобувачі освіти мають висловлювати свої міркування про ті складні події, свідками та учасниками яких вони є [2, с. 74]. Можна запропонувати здобувачам освіти обговорити роботу бойових медиків, які щоденно рятують життя військових на фронті, медиків, які працюють у госпіталях, повертають військовослужбовців до життя та допомагають їм під час реабілітації.

Спілкуючись на ці теми, здобувачі освіти не тільки розв'язують питання опановування мовою, але й вивільняють свої страхи та невпевненість у майбутньому. Ймовірно, іноземна мова є однією

з небагатьох дисциплін, під час вивчення якої здобувач освіти має змогу розв'язати певні психологічні проблеми, адже має можливість висловити свої думки, розповісти про власні переживання, почути поради від одногрупників та викладача й загалом відчувати підтримку.

Для роботи з майбутніми медиками на заняттях необхідно використовувати такі методи й форми роботи, які можуть зацікавити їх, зокрема інтерактивні методи, дослідницьку роботу, проєктну роботу, евристичні методи тощо. Важливо також впроваджувати у роботу на заняттях кейс-методи, рольові ігри, міждисциплінарні завдання, які дозволяють інтегрувати знання іноземної мови з медичними дисциплінами. Такий підхід сприяє не тільки підвищенню мотивації до вивчення мови, але й розвитку комунікативних навичок, необхідних для роботи в міжнародному медичному середовищі, зокрема в умовах війни, коли знання іноземної мови стає особливо актуальним.

Погоджуємось з Н. Глушковецькою та М. Таєм у тому, що ефективним методом роботи є перегляд фільмів іноземною мовою, адже це допоможе здобувачам освіти абстрагуватись від воєнних подій, поповнити словниковий запас актуальною лексикою або сленгом. Корисним також є ведення щоденника, у якому можна висловити свої погляди, думки й емоції від прожитого дня або просто описати те, як пройшов день. Це корисно не тільки у контексті вивчення іноземної мови, але й у психологічному аспекті [2, с. 76].

Наголосимо, що робота в командах підходить на всіх етапах викладання іноземної мови, адже студенти-медики – це одна із тих соціальних груп, яка повинна вміти взаємодіяти з іншими. Звичайно, у процесі роботи можуть виникати як непорозуміння, так і конфліктні ситуації, що погіршують будь-які відносини. Медик повинен уміти заспокоювати пацієнтів, знаходити правильні слова для рідних хворих, ефективно взаємодіяти з колегами та адміністрацією закладу. На заняттях з іноземної мови здобувачі освіти постійно повинні тренувати свої комунікативні навички, де вони застосовуватимуть слова ввічливості, вибачення, жалю та турботи. Це є необхідною формою підготовки майбутніх лікарів, особливо в умовах війни, коли кожна людина потребує підтримки та розуміння [5, с. 40].

Слід зазначити, що сучасні засоби навчання сприяють урізноманітненню роботи на заняттях з іноземної мови та дають можливість повною мірою використовувати методи й прийоми викладання. До таких засобів навчання відносимо: смартфони, планшети, комп'ютери, електронні дошки, проєктори, а також зошити, підручники та роздатковий матеріал [4, с. 44]. Активне застосування досягнень новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, залучення до освітнього процесу прогресивних технологій дозволяє сучасним

викладачам досягнути поставленої мети, зацікавити здобувачів своєю дисципліною, використовувати на практиці новітні методи навчання тощо [3, с. 29].

Сьогодні різноманітні освітні платформи, мобільні застосунки, онлайн-ресурси та додатки для вивчення іноземних мов є надійними помічниками викладача, які дають можливість урізноманітнити освітній процес, зробити його більш інтерактивним та сучасним. Вони сприяють адаптації навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти, забезпечують доступ до автентичних матеріалів, таких як професійні статті, відеолекції, медичні подкасти тощо. Використання цих ресурсів також розвиває самостійність у навчанні, дозволяючи майбутнім медикам тренувати мовні навички поза аудиторією, готуватися до міжнародних іспитів чи брати участь у медичних конференціях англійською мовою.

Застосовуючи інтернет-ресурси для підготовки своїх занять, викладачі можуть послуговуватися матеріалами зі спеціальних сайтів з англійської мови. До прикладу, у викладанні англійської мови корисними стануть ресурси, як-от сайт Британської ради в Україні, вебплатформа Premier Skills English Teach-Nology тощо. Особливу увагу варто приділити безкоштовним тематичним презентаціям, лексичним і граматичним вправам, а також лінгвокраїнознавчому матеріалу. Використання готових презентацій дозволить заощадити час викладачу та зробити освітній процес цікавішим. Крім того, візуалізація навчального матеріалу сприяє кращому засвоєнню теми здобувачами освіти та допомагає ефективніше досягати поставлених цілей заняття [2, с. 75].

Висновки. Отже, з огляду на все вищезазначене, приходимо до висновку, що викладання іноземних мов у медичних закладах вищої освіти в умовах воєнного стану є непростим завданням, що вимагає гнучкості, адаптації методик та врахування психологічних і технічних чинників. Викладачі мають постійно стежити за психологічним станом здобувачів освіти, створювати позитивну й дружню атмосферу на заняттях, удосконалювати свої методи, форми й засоби роботи, щоб цікаво та продуктивно співпрацювати з майбутніми медиками. Попри всі виклики, сучасні технології та інноваційні підходи дозволяють забезпечити якісне навчання, спрямоване на формування висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в міжнародному середовищі та ефективно реагувати на виклики сучасного світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волкова Г. К. Предметно-мовне інтегроване навчання іноземних мов студентів-медиків в умовах пандемії і воєнного стану. *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини* (неме-

дичні проблеми в медицині): зб. матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2023 р. Запоріжжя: ЗДМУ, 2023. С. 118–121.

2. Глушковецька Н. А., Таєм М. Д. Навчання іноземних мов в умовах воєнного стану. *Нова філологія*: 2023. № 89. С. 72–77. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-10>.

3. Грищенко І. В. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання української мови як іноземної. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*: Серія «Філологія». 2019. Вип. 41. С. 29–31.

4. Грищенко І. В., Арістова Н. О. Специфіка викладання іноземної мови в умовах воєнного стану URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735164/1/36ірник%20Світ%20дидактики%202022_25.01_2-52-55.pdf

5. Козаченко Ю. Викладання іноземних мов у медичних закладах освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 2. С. 36–46.

6. Сердюк О., Леоненко М. Навчання іноземної мови в умовах воєнного стану: адаптація до нових умов URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/4873-navchannya-inozemnoji-movi-v-umovakh-voennogo-stanu-adaptatsiya-do-novikh-umov>